

BEVEZETÉS

Időnként elmélázom a tudat öntörvényű játékán. Azon, hogy bizonyos gondolatok, élmények életünk végéig lehorganyoznak bennünk, többségük viszont a feledés feneketlen tengerébe vész. A dolgot irányítani lehetetlenség – ezért talán helyesebb lenne nem is tudatról, hanem tudatalattiról beszélni. Mindenképp valami olyasmiről, ami szűri, rostálja az impulzusokat, s a legfontosabbakat a mélyben elvermeli. Hiába akarjuk tudatosan felvértetni magunkat a feledés lopakodó árnyával szemben, néhány év múltán lemondóan vesszük tudomásul, hogy a sejtek szótlan cserélődésével az emlékek többsége is lassan kikopik belőlünk. Elmúlik, elvész, visszahozhatatlanul az enyészeté lesz, akár csak a gyermekkor. De van, ami – ha némán kuporogva is – ott lapul akár évtizedekig valamelyik agytekervény belső kanyarában, és egy pillanatnyi áramkörtörzés is elegendő ahhoz, hogy újra – szinte minap átéltként – hatása alá kerüljünk. Valami ilyesmi történhetett velem úgy tíz évvel ezelőtt.

Gyermekkorom egyik, megszokottnak mondható napja szinte dokumentumfilm-tisztasággal elevenedett meg. A környezet idilli volt: meleg nyári délután, a redőny félig leengedve, kellemes, bágyadt hangulatban csörgedezett a szünidő. Talán '83-at írhattunk, nem tudom, egy gyereknek oly mindegy az évek szaporodása. Csak ketten voltunk otthon a konyhában, nagymamám és én. Ő próbálta felvenni megszokott ritmusát, de csak tétován tett-vett, nem találta helyét: leült, kötényét morzsolgatta, majd felállt, a munka nem engedte pihenni. Néhány mozdulatsor után azonban ismét csak leült, magában morfondírozott, mint aki nem tud napirendre térni valami fölött. Szokatlan volt ez tőle, aki mindig higgadt, bölcs asszony volt előttem. Az élet megpróbálta százszor is, nem

lehetett egykönnyen kibillenteni belső egyensúlyából. De most egész kisugárzásában volt valami összhangtalanság. A gyermek nem látja át az összefüggéseket, csak érzi, valami furcsa rezgés járja át a levegőt. A júliusi meleg puha érintéseiben még feltűnőbb volt az érzések cikázása, a tapintható ritmuszavar.

Próbáltam megtudni e zavar okát, de rendre elhessegette kérdéseimet: „Semmi, semmi, te ezt még nem értheted...” Ettől még inkább felcsigázódtam, s alig bírtam kivárni a fejleményeket. Egyszerűen nem állt össze a kép, mert látszólag semmi különös nem történt: nagyanyám legjobb barátom édesanyjával épp barackszedésből érkezett haza. Még örültem is, hogy nemcsak köztünk, gyerekek közt erősödik a barátság, hanem itt-ott a felmenők is összekapcsolják életüket. A közös akció azonban nem várt viharfelhőket sodort a családi égboltra.

Nagyanyám már nagyon várta, hogy édesanyám előkerüljön, s valakivel megoszthassa felháborodását. Szokásához híven először csak kerülgette a dolgot, majd – nem kellett rá sokat várni – egyszer csak kibökte:

– Képzeld, azt mondta az Ica, hogy neki mindegy, magyarok vagyunk-e, vagy sem! Őt csöppet sem érdekli. Neki az a fontos, hogy mindene meglegyen, ’oszt hogy hun, az lényegtelen... Hogy mondhat ilyet...? Hát nincs benne semmi nemzeti érzés?!

Az egész este ennek tárgyalásával telt. Annyira szíven ütötte, hogy sok év múltán, egészen haláláig felemlgette. A felismerés, hogy az egy generációval fiatalabbaknak már semmit sem mond az a szó, „nemzet”, felfoghatatlan volt számára. Klebelsbergi nevelést kapott a húszas években; bár csak hat osztályra tellett a paraszti sorból, szívébe-fejébe egy életre beivódott a haza mindenekelőtti szeretete, a nemzeti öntudat büszkesége. Szinte sosem láttam sírni, de ha megszólalt a magyar himnusz, a könnyeivel küszködött.

Megbotránkozása nem csupán személyes ügy volt, hanem egy egész nemzedék keserősége köszönt vissza abban. Azé a nemzedéké, amely oly sok áldozatot hozott ezért az országért és nemzetért, mint kevés másik. Hisz az ő generációjuk adta a katonákat a Don-kanyarba; az ő generációjuk építette újjá a fővárost és az országot három év alatt a teljes romhalmazból; az ő generációjuk fizette ki az irdatlan háborús jóvátételt; az ő generációjuktól vettek el mindent a kommunisták, s törték

ketté életüket már az elején; s (jórészt) az ő generációjuk szállt szembe a szovjet tankokkal '56-ban. A többi, ami utána jött, már apróságnak vehető, bár lenne még mit sorolni. Ezek mindegyike külön-külön is akkora tehertétel, ami egy-egy nemzedéknek is éppen elegendő lenne. Ők mindent nyakukba kaptak, amit a magyar múlt és a világtörténelem felhalmozott. És nem törtek meg, sőt, szálegyenes gerinccel éltek – s haltak. Csak egyetlen dolgot tudtak, azt, hogy van minek hátukat megtámasztani: egymásnak, egy közösségnek, amit magyarságnak hívnak. Egyetlen közös volt bennük, az identitásuk, s ezen a talapzaton állt minden eredményük. Gazdasági, kulturális, emberi értelemben csodaszámba vehető kiállításuk, teljesítményük. Csak szuperlatívuszokban lehet erről a generációról beszélni. S most ennek a nemzedéknek a nevében érezte át, áldozatuk hiábavaló volt. Elég egy nemzedéknyi idő, és máris szinte szakadéknyi tudati távolság választja el egymástól az embereket. Ezt nem lehetett egyszerűen lenyelni, egy kézlegyintéssel elintézni.

Azon a napon, amikor eszembe villant e kép, csak egy dologgal nyugtattam magam: ő, nagyanyám, már nem érthette meg azt. Szerencséjére, mert abba, ami történt, biztosan beleroppant volna. Kettőezer-négy december ötödikét írtunk.

* * *

Nem a visszaemlékezés édes-keserűsége volt az, ami maradandóvá tette számomra ezt az élményt. Azon a szomorú vasárnapon, amikor a kettős-állampolgárság kezdeményezése elbukott a népszavazáson, valami visszahozhatatlanul véget ért. Szétszakadt egy hit láthatatlan hálója, amely a nemzeti összetartozás tudatából szövődött. Felbomlott egy közösség, melyre sokan úgy néztek, mint Isten, de legalábbis egy vérszerződés által évezreddel ezelőtt teremtett természetes szövetségre. Felborult egy rend, ami a fejben-lélekben rendezte a sorokat megannyi generáción át. Igen, mindez, s ennél még jóval több eldőlt azon a napon.

Sokan kitértek az ezzel való szembenézés elől, sokan pedig azzal az önhazugsággal próbálták kiutat, kényszeredett megoldást találni, hogy ez „csak” egy pofon volt, s ideje fölébredni. De nem, ez valaminek: az egységes, összetartó és tartozó, határokon átnyúló nemzeti közösségnek a vége

volt. Hideg, egyértelmű, kegyetlenül fájdalmas aktus volt. Egy szakítás, melynek okain lehet gondolkodni utólagosan, de folytatni ugyanott, meg nem törtéنتé tenni már nem lehet. Valami véget ért – és valami új biztosan elkezdődött. A népszavazás eredménye csak egy út vége, egy stoptábla, melynél el kell döntenünk, hogyan és merre tovább.

Meggyőződésem, hogy a magyarság és az európai közösség is új korszakába lépett. Ezernyi szokatlan, ismeretlen és kiszámíthatatlan jelenség üti fel a fejét a világban. A jól ismert magyarázatok, struktúrák felbomlóban vannak. Mindez tiltakozást, belső feszültséget, befelé fordulást eredményez, és ösztönös kapaszkodó-keresést. Ez az írás is valami ilyesféle, de a magam számára némileg szokatlan módszert választottam. Sokan, a többség – bármely területről legyen is szó – ha ismeretlennel találkozik, igyekszik a régi, bevált sémákhoz nyúlni, és az azokhoz való visszatérésben menedéket, megoldást találni. Én viszont azt vallom, nem lehet visszafordulni, gondolkodásunkat a jól megszokott struktúrákba visszagyömöszölni. A hátraarc helyett inkább előre felé kell lépni egyet: ezt, a fennálló helyzetet kell elismerni „rendnek”. Ha új korszakba léptünk – márpedig efelől kétségem sincs – akkor új világkép, új rend és új közösségek megjelenésével kell számolnunk. Bizonyos vagyok benne, hogy nem csupán valaminek a megújult, korrigált, kistaférolt változatával állunk szemben, hanem valami teljesen, mondhatni gyökeresen újjal. Hogy visszafordulni esélyem se legyen, gyorsan új nevet is adtam az új rendnek: „mátrix világ”.

Nem lehet céлом e mátrix világ teljes feltárása, bemutatása. Csak egyetlen, feltűnően változóban lévő részletét, a kistérség-kisközösség szerepének alakulását, változását szeretném megragadni. Még ha időnként úgy tűnik is majd, hogy e kereteket messze túllépek, szétfeszítem, valójában semmi más nem izgat, mintsem e formáció, struktúra pontosabb megértése, helykeresése. Általában sokkal szélesebb horizonton mozogva, a távolból közelítve nézek rá e témára és egy konkrét térségre/közösségre, de ez nem önkényes ugrándozás a témák közt. Annak példázata, hogy ma már szinte minden azonnal megjelenik, befolyásoló tényezővé válik egy kisebb struktúrában is, mert: mátrix világban élünk.

De nem általánosságban beszélek a kistérség/kisközösség szerepéről, hanem konkrét szereplő által. A könyv címe, a „Három Város”: Kecel, Kiskőrös és Soltvadkert valóságos tér és élő, egyre

inkább önmagára ismerő közösség. Nem utolsó sorban: a szülőföldem. A felelősség tehát kétszeresen nyomja a vállam. Nemcsak a téma, hanem szűkebb hazám számára is hitelesnek kell maradnom. És nemcsak igaznak, de előremutatónak kell lennem, és olyan impulzusokat kell adnom, amely formálni képes az ott élők tudatát, önképét. Ez már-már teljesíthetetlen számomra, hisz ennyi gombócból is sok, nem szempontból, kihívásból...

* * *

Még tizenhárom évvel ezelőtt, amikor *A bor mint nemzeti jelkép* című könyvünket írtam, felfigyeltem egy izgalmas jelenségre. Nem egy XVIII. századi szerző tényszerűen megállapítja, hogy az akkori Magyarországon, a közös hazán belül milyen élesen szétvált a különböző népcsoportok, etnikumok italfogyasztási szokása (is). Közöttük egyedül a magyar a borfogyasztó, bortermelő. A többi nemzetiség „sör- és pálinkanépek”. Sőt, a XIX. századi „magyarosodás” egyik sarokpontja lesz ez: ahol szőlőt és bort termelnek, ott magyarrá válnak – még ha eredetileg más nemzetiségű is a táj. A század vége felé, urbánus közegben, ahol a termelés már nem éppen jellemző vagy szükséges, ott is megmarad a különválás, csak éppen a fogyasztás oldalán. A bor tehát a magyar nemzetkarakter meghatározó eleme.

A múltbéli dolgok sokszor eltűnnek, megváltoznak, s lehetne így e sajátsággal is. De bejárva a Kárpát-medencét, máig bizonyosságot szerezhetünk afelől, hogy a bortermelés és borkultúra messze a legjellemzőbb és leginkább fontos azokon a helyeken maradt, ahol magyarok élnek. A nemzet térbeli, valós egységéről, összekapcsolódásáról már rég le kellett mondanunk, de – a nyelvhez hasonlóan – egy karakterológiai elem változatlanul és körülményektől függetlenül megmaradt. Így amikor e sorozat, a kistérségek és kisközösségek feltérképezésének ötlete, másságuk bemutatása, erősítése megfogalmazódott bennem, az összekötő kapcsot másban nem is kereshettem, mint a borban. Remélve, hogy sok tucat térséget, közösséget bejárhatunk majd.

A bor tehát nem pusztán érdeklődésből jelenik meg, hanem olyanként, amiből mindig kiolvasható az adott kor és szemlélet, valamint az adott közösség erénye és hibája egyaránt. A bor így lak-

muszypapír, de még talán ennél is több. A bor az én értelmezésemben közösség. Nem csupán úgy, hogy a bor közösségeket formáz a termelésben és fogyasztásban is, hanem a magyarság vonatkozásában. A Kárpát-medencében a bor sorsa összefonódik a magyarság sorsával. Ahol magyar közösség él, ott borral, borkultúrával találkozunk, és fordítva. Bor és magyarság egy tőről metszettek. Ezért e sorozatcím: *Borogató magyarok*.

Kecel, 2016. március 9.

TARTALOM

Bevezetés	5
A törvény – Közösségek mozgatórugói	13
A törvényről	17
A közösség törvénye	20
A változás törvénye	23
A ritmus törvénye	25
A számok törvénye	28
Létformák törvénye	31
A haza törvénye	33
Summázat – a biztonság keresése	35
Az anyag – Táj, ember, produktum	37
Táj és leírása	41
Az utazó szemüvege	44
Az ember mint erőforrás	54
A táj formálta ember	56
Bor, biznissz, bankó	61
Romboló borhistória	65
Az ízlés patológiája	69

Pályáiv	72
Summázat – az önismeret alapjai	75
A szellem – Város, öntudat, specializáció	77
Azt mondom: Róma	81
Szellem és város	83
A szellem könyörtelensége: a totalitás	86
A városmag: öntudat és specializáció	90
A magyar város	94
Magyar szellem	98
Magyar öntudat	105
Kisközösségek lehetősége	108
Borvidék és város	113
Bor és szellemiség	117
Absztrakt borászat	122
Summázat – a következetes szellemről	127
A lélek – Középpont, harmónia, szépség	129
A dolgok közepe: a lélek	133
A táj „közepe”: a genius loci	136
A szellemiség közepe: az idő	142
A közösség középpontjában: a karakter	147
„Ágá-ágá”, azaz harmónia	151
Petőfi, a példa	158
A félelem bére – az ellenpélda	161
A bor közepe: a szépség	165
Az önazonosság szépsége	168
A szellemiség szépsége	181

Szent helyek szépsége	186
Summázat – a középponttá váló szépség.....	189
A nemzetállamtól a mátrix-közösségig – Folyamatosság, félelemnélküliség, hálózatosság	191
Mindennek van határa	195
A problémák megnevezése	198
<i>Mint a tojás</i>	198
<i>Európa és közösség</i>	207
<i>Nemzetállam és közösség</i>	215
A problémák közepén	220
<i>Az élet értelme</i>	221
<i>A leválthatatlan egyes</i>	227
<i>A megmerevedett struktúra</i>	229
A mátrix-világ	235
<i>A mátrix-középpont</i>	235
<i>Mátrix-szellemiség</i>	243
<i>A mátrix-közösség</i>	248
Summázat – az elkerülhetetlen rendszerváltásról	271
A borról, utoljára	274
Zárszó	281